

MÔI TRƯỜNG ĐẦU TƯ Ở CHÂU PHI

1. Cơ hội

Để cải thiện điều kiện phát triển kinh tế, châu Phi chú trọng thu hút đầu tư nước ngoài chủ yếu dựa vào tiềm lực to lớn của khu vực mình. Xu hướng toàn cầu hoá và đô thị hoá đang mang lại cho châu Phi những cơ hội đầu tư mới. Bên cạnh đó, môi trường đầu tư ở châu Phi cũng đang tiềm ẩn nhiều rủi ro hơn cho các nhà đầu tư.

Châu Phi chiếm khoảng 15% dân số và 1/5 lãnh thổ toàn thế giới nhưng chỉ đóng góp 2% sản lượng toàn cầu. Hiện tại, đây là một trong những khu vực nghèo đói và kém phát triển nhất trên thế giới. Mặc dù vậy, châu Phi vẫn còn rất nhiều khả năng cải thiện và phát triển các vùng kinh tế cũng như các thị trường trọng yếu của mình.

Bảng 1: Châu Phi ngày nay so với Đông Nam Á thập kỷ 1980

	Đông Nam Á (1980)	Một số nước châu Phi chọn lọc (2007)	Châu Phi cận Xahara (2007)
Tốc độ tăng trưởng (%)	7.3	6.4	6.6
Lạm phát (%)	17.0	7.1	7.9
M2/GDP (%)	27.2	27.9	62.4
Quy mô chính phủ (chi tiêu, %GDP)	19.4	22.8	25.1
Dự trữ quốc tế (tháng nhập khẩu)	3.6	10.0	5.8
Nợ (%GDP)	3.4	9.9	23.2

Nguồn: IMF, African Department, *Sub-Saharan Africa: Private Capital Fueling Growth*, May 22, 2008

2. Động lực phát triển kinh tế chủ yếu

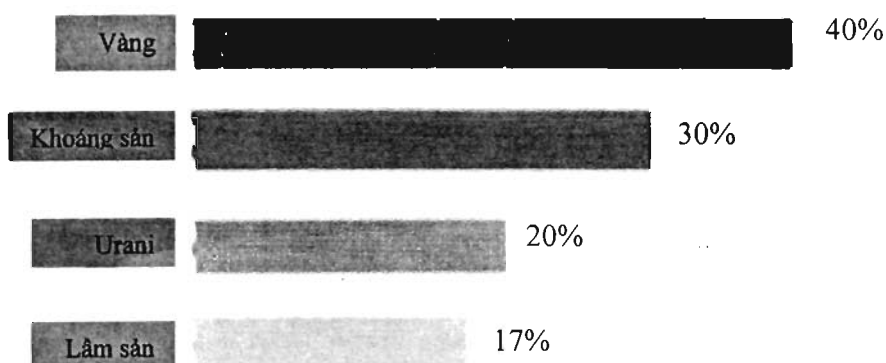
Tăng trưởng kinh tế của khu vực châu Phi chủ yếu dựa vào tiêu dùng. Dân số đang tăng lên cùng với thu nhập được cải thiện đang làm tăng sức mua đối với nhiều mặt hàng như điện thoại, các trang thiết bị hiện đại và xe hơi. Quan trọng hơn nữa là những tiến bộ trong các chính sách tiền tệ, luật, thương mại, thuế và các chính sách tài chính đang tạo mang lại nhiều hiệu quả. Ngoài ra, các nguồn vốn lớn chủ yếu là thông qua viện trợ và đầu tư trực tiếp nước ngoài đang được đầu tư vào hệ thống cơ sở hạ tầng, các ngành điện tử và thông tin liên lạc. Nhờ đó, châu Phi đã đạt được tốc độ phát triển mạnh mẽ trong một thập kỷ trở lại đây. Tốc độ phát triển kinh tế ở châu Phi cận Sahara đạt trung bình 6%/năm kể từ năm 2004.

3. Tài nguyên thiên nhiên là nguồn lợi chủ yếu của kinh tế châu Phi

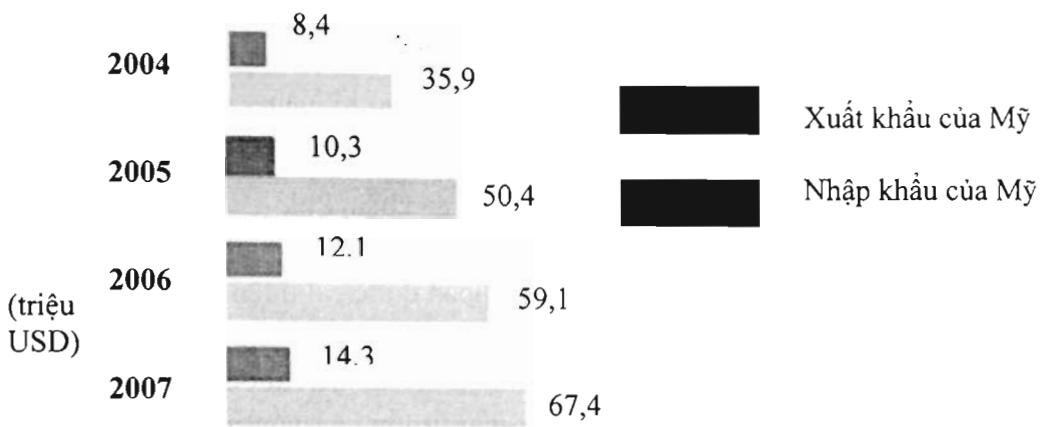
Châu Phi là khu vực tập trung nguồn tài nguyên thiên nhiên lớn của thế giới. Thế giới dường như không bao giờ thoả mãn nhu cầu về hàng hoá, chính điều này đã tạo điều kiện phát triển một số lĩnh vực trong nền kinh tế châu Phi như: nông nghiệp, dầu mỏ, khí ga tự nhiên, kim cương, vàng, bôxít, nhôm và các vật liệu thay thế. Trong thực tế, 80% giá trị xuất khẩu của lục địa này là các sản phẩm được tạo ra từ nguồn tài nguyên thiên nhiên.

Châu Phi đã trở thành lục địa cung cấp nhiều nhất nguồn năng lượng cần thiết của thế giới. Chẳng hạn, một trong những nguồn dầu mỏ lớn nhất thế giới nằm ở Nigeria. Ngoài ra, các nước Angola, Sudan và Guinée Xích đạo gần đây cũng bắt đầu thăm dò thêm những nguồn dầu mỏ mới hoặc tăng lượng dầu khai thác từ những nguồn sẵn có. Các nước sản xuất dầu mỏ của châu Phi đạt tốc độ tăng trưởng GDP khoảng 9,9% năm 2008 so với 8,8% năm 2007

Bảng 2: Tài nguyên thiên nhiên của Châu Phi (% trong dự trữ toàn cầu)

Nguồn: -Best Asset Class, BAC Africa Natural Resources

Bảng 3: Thương mại châu Phi cận Sahara - Mỹ

Nguồn: *International Monetary Fund, Unblocking Trade-Finance & Development.*

December 2006

Dịch vụ viễn thông, Internet đang là những ngành có tốc độ tăng trưởng nhanh ở châu Phi. Trong lĩnh vực điện thoại, châu Phi là một trong những thị trường phát triển nhanh nhất trên toàn cầu, tạo ra nhiều cơ hội cho ngành thương mại cũng như cho từng doanh nghiệp trong nước. Ví dụ như Nigeria, một đất nước đông dân nhất ở châu Phi cận Sahara đã tiêu thụ gần 500.000 chiếc điện thoại vào năm 1999. Đến nay, con số đó đã tăng lên khoảng 36 triệu chiếc và chắc chắn các dịch vụ này sẽ có nhiều cơ hội phát triển hơn nữa khi mà dân số đang tăng lên, nền kinh tế có nhiều khởi sắc. Trong lĩnh vực Internet, số người sử dụng Internet ở châu Phi đã tăng rất nhanh, chiếm 14% số người sử dụng trên toàn thế giới. Ghana, Kenya và Senegal cũng đang tìm kiếm những ngành nghề có khả năng phát triển, thành lập các trung tâm trả lời điện thoại và xử lý số liệu để cung cấp cho các nước phát triển.

Mặc dù vẫn còn nhiều thách thức, nhưng châu Phi vẫn đang tiếp tục cải thiện năng lực của mình trong hệ thống thương mại toàn cầu. Theo bảng 3, tổng giá trị thương mại giữa Mỹ và châu Phi đã tăng lên gần 15% trong năm 2007. Cũng trong năm này, nhập khẩu thực phẩm và dịch vụ của châu Phi từ Mỹ tăng 14% so với năm 2006 và tăng gần gấp đôi so với năm 2004. Khi xuất khẩu hàng hoá vẫn là chìa khoá để châu Phi hội nhập với thương mại thế giới thì châu Phi cần phải đa dạng hoá hơn nữa các hàng hoá công nghiệp và dịch vụ, thiết bị điện tử và dệt may.

4. Thị trường châu Phi là nguồn lợi chủ yếu của khu vực châu Á

Trung Quốc và Ấn Độ là hai nước cung chiếm 10% kim ngạch xuất nhập khẩu của châu Phi và một điều đặc biệt là xuất khẩu của châu Phi chủ yếu là sang Trung Quốc. Khi mà hầu hết các nước trên thế giới nhập

khẩu hàng hoá và dịch vụ từ Trung Quốc thì xuất khẩu của châu Phi vào Trung Quốc lại tăng trung bình 40%/năm kể từ năm 2002.

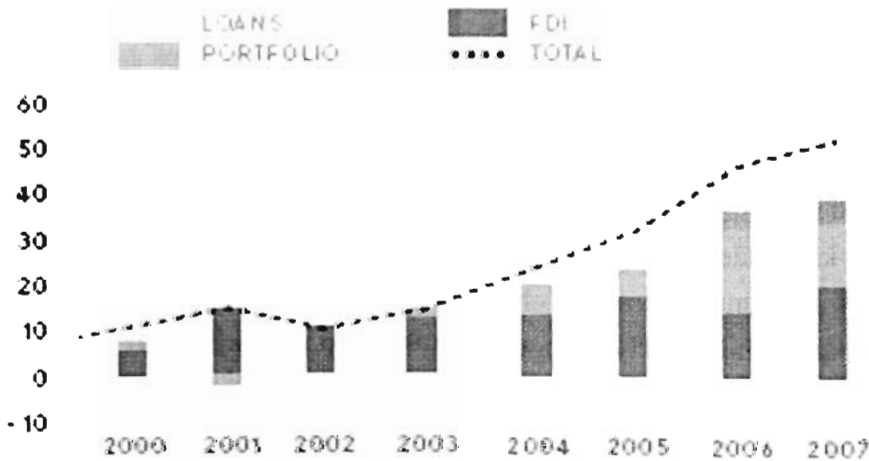
Ngoài ra, Trung Quốc đã trở thành chủ tín dụng mới của châu Phi, ngày càng tăng cường ủng hộ về tài chính thông qua đầu tư trực tiếp, giảm nợ, trợ cấp và cho vay. Để đảm bảo điều này, chính phủ Trung Quốc đã tăng chi tiêu trong nhiều lĩnh vực của châu Phi như dầu mỏ, giáo dục, chế biến thực phẩm, giao thông và liên lạc; tiếp tục đầu tư khoảng 12 tỷ USD trong 3 năm đầu tiên kể từ năm 2007 và dự tính sẽ tăng khoảng 20 tỷ USD trong 5 năm tiếp theo. Riêng ngành chế biến dầu, tính đến cuối năm 2006, Trung Quốc đã đầu tư vào châu Phi 11.7 tỷ USD, tiếp tục tăng thêm 5 tỷ USD và có kế hoạch cho vay 3 tỷ USD trong khoảng 3 năm tiếp theo. Các nguồn vốn của Trung Quốc chủ yếu được đầu tư vào các nước dầu mỏ như Angola, Nigeria, Sudan và Zambia.

Đối với các nước mới nổi thì đầu tư trực tiếp nước ngoài đóng vai trò quan trọng trong quá trình phát triển kinh tế. Rất nhiều dòng vốn đang đầu tư vào ngành công nghệ và đào tạo kỹ năng, điều đó càng làm nhanh thêm quá trình phát triển của các nước này.

Tại châu Phi, giá nhân công thấp, tiềm năng phát triển thương mại và tính thanh khoản được cải thiện là lực hút các dòng vốn đầu tư tư nhân trong các nguồn vốn quốc tế. Đầu tư trực tiếp nước ngoài tiếp tục là nguồn đầu tư lớn của vốn tư nhân tại châu Phi cận Sahara, hiện tại đã vượt quá 20 tỷ USD. Trong khi Nam Phi và các nước xuất khẩu dầu tiếp tục là chủ thể chính thu hút dòng vốn FDI, thì đầu tư vào các nước còn lại trong khu vực châu Phi cận Sahara cũng đang tăng lên, đạt khoảng 4,1 tỷ USD năm 2006. Một số công ty nước ngoài đang đầu tư vào khu vực này bao gồm Air France, Exxon, Shell và DeBeer.

5. Lợi ích của các nhà đầu tư đang tăng nhanh

Bảng 4: Dòng vốn đầu tư tư nhân (tỷ USD)

Nguồn: IMF, African Department, Sub-Saharan Africa: Private Capital Fueling Growth, May 22, 2008

Các dòng vốn đầu tư tăng lên nhanh chóng được phản ánh thông qua việc cải thiện khối lượng vốn đầu tư. sự phát hành trái phiếu quốc tế của các nước châu Phi và số lượng các công ty niêm yết ngày càng tăng trên thị trường chứng khoán địa phương. Trong giai đoạn 2000 – 2007 đã có thêm 66 thị trường chứng khoán địa phương được niêm yết. Các công ty có giá trị tài sản trên 100 triệu USD niêm yết trên thị trường chứng khoán đã tăng từ 34 lên 109 công ty trong cùng một giai đoạn.

Những khó khăn hiện tại

Tuy kinh tế châu Phi đã trải qua nhiều thay đổi quan trọng trong thời gian qua nhưng con đường dài vẫn đang ở phía trước. Những gánh nặng nợ xấu và tệ nạn tham nhũng vẫn còn tồn tại là những cản trở đối với quá trình phát triển kinh tế trong tương lai của châu Phi. Nhiều nước châu Phi đã nỗ

lực để thoát khỏi danh sách những nước có chỉ số phát triển con người thấp nhất, nhưng kết quả còn rất hạn chế do tình trạng xã hội và chính trị bất ổn, các cuộc nội chiến, bạo động, thị trường vốn kém phát triển, huy động trên thị trường trong nước thấp, khối lượng giao dịch thương mại nhỏ, khả năng giải ngân kém, lạm phát, những thay đổi bất thường của giá cả, các quy định không rõ ràng về các mặt hàng kinh doanh và các rào cản thương mại. Bên cạnh đó là các vấn đề như thiếu thông tin xác thực về tài chính, giá cao, vấn đề thuế, khả năng thanh khoản giảm, báo cáo thiếu chặt chẽ và đầu tư ngoại tệ mạo hiểm... Tất cả các yếu tố đó đã gây ra mức độ rủi ro cao khi đầu tư vào thị trường châu Phi.

Nguồn: Van Eck Securities Corporation, Distributor 99 Park Avenue, New York, New York 10016. vaneck.com

Lược dịch: Nguyễn Phương Anh

Viện Nghiên cứu Châu Phi và Trung Đông